

Lányok és asszonyok Udvarfalván II.

Szociográfiai jegyzetek

Józanság és párválasztás

Ma a leány is választja párját. Valamikor a lányt választották. S mennyire tudatában vannak annak, hogy ők választhatnak, s hogy nem akárkit érdemes, azt bizonyítja az is, hogy nincs már ilyen, hogy „véngleány“. Ma a 23-24 éves is nyugodtan élhet, míg „megkerül az övé, akit szeressen“, mert „nem érdemes akárkivel“.

„Nincs az most, hogy vénlány. Dolgozik az ember. Nincs, mert tanulni lehet, városba jár dolgozni, nincs annyit a faluban, hogy rámondják, véngleány. Én nem szégyellném soha. Tanulnék, és így is el tudnék lenni. Mondják még most is: ez 22 éves, ez 24. De buta az, ki ezt felveszi. Egyszer úgyis megkerül az övé, aki tetszeni fog neki, akit szeret, aki az övé lesz. Nem érdemes azért férjhez menni, hogy egész életen keresztül csak búsuljon az ember.“

Íme egy tizenkilenc éves leány sommás véleménye erről a kérdésről. Természetesen mindez a független anyagi helyzetből következik, sőt abból is, hogy a jövődobeliével együtt gyakran egy helyen dolgozik, ugyanazt. Egyforma elbírálásban részesül, s ugyanazt a fizetést és megbecsülést kaphatja.

A régi udvarfalvi lányok csak a hagyományos „leányos napokon“ találkozhattak a fiúkkal. (Ha a legény máskor is ment volna, mint kedden, csütörtökön, szombaton és vasárnap, az tiszteletlenségnek s szemérmelenségnek tűnt volna a lánnyal szemben, amiért még 25 évvel ezelőtt is mosogatórongy került a zsebébe.) Érdekes módon megőrződtek ezek a hagyományos napok is (az új hagyomány a régeből nő kil), de ezek az alkalmak ma már kibővültek azzal, hogy együtt mennek reggel dolgozni, együtt jönnek haza a busszal; délután együtt mehetnek moziba, ha van rá kedvük. De színházba is. Egyik adatközlő leány elmondta, hogy „barátjával“ színházberletet váltott kettejük számára.

Milyen jelentősége van annak, hogy a legény és a leány együtt dolgozhat, járhat, és nemcsak a kimondott leányos estéken, amely tudvalevőleg mindig az udvarlás, *szerelmi találkozó* volt? Ma már nemcsak szerelmesek, de kollégák, barátok. Számptalan közös problémájuk van, a munkahelyükről, a közös fiú- és leányismerősökről, a közösen látott filmről stb. Talán nem véletlen, hogy a lányok természetesnek tartják azt, hogy a jó házasság feltétele: egymást „megszokják“, de fordítsuk így is le, egymást legapróbban kiismerjék. Ezért az általánosan kialakult egy év, másfél év igencsak elég szokott lenni.

Talán már e párválasztással, az igénnyel, hogy egymást szeressék és megértsék, de a józansággal is, ahogyan a jövődobelit lemérik és értékelik, magyarázható az a tény, hogy éppen a legutóbbi 15 évben egyetlen válás sem volt a faluban. Középkorúak, fiatalok egyaránt azt állítják, hogy jók a házasságok. „Én 13 eljegyzésen és esküvőn voltam — mondta az egyik fiatal adatközlőm —, mind olyan volt, hogy 1-2 évig udvarolt a fiú, s csak megszokják egymást s megszeretik. De mind csupa jó házasság lett belőle.“

A kérdésre: mit vár el a jövődobé pártól, több fiatal leány mondja el ugyanazt. „Legyen józan, ne igyék, ne járjon a büfébe“ (ami azt jelenti, hogy ilyen jelenség is van elindulóban), adja oda a keresetét (ez már „hagyományos tendencia“ itt!); aztán: „Szokjuk meg egymást, vagy értsük meg egymást.“ A tanultabbak ezt így fejezték ki: „Egyforma legyen az ízlésünk, azt szeresse ő is, amit én.“ Egyetlenegy sem beszélt arról, hogy szőke-e vagy barna az „esete“; vagy a természetéről és így tovább, hanem majd mindegyik hozzátette: „Szokjuk meg egymást, és szeressük egymást.“ A szerelem szó nem hiányzott e felsorolásból természetesen, ami azt jelenti, hogy a józan kiválasztás egyesül a természetes

öszönnel. Ezt egy 19 éves érettségizett leány így fejezte ki: „A házasságban első a szerelem. Mégis egy élet, nem egy nap. Mert a házassághoz kell szerelem, de kicsi pénz is kell. Beosztás.“ Ezt azután fejtette ki, miután elmondta, hogy amelyik férfi nem tudja „megbecsülni“ a pénzt, attól nincs mit várni.

Szabadjára engedett szerelem?

Ilyen előzmények után talán érthető, hogy a szerelem inkább „szabadjára“ van engedve. Ha ugyanis a bölcs családanyak levonták azt a következtetést, hogy gyermekeiket úgyis csak otthon őrizhetik valamennyire, de a városra nem kísérhetik, s a közös együttlét pedig számtalan lehetőséget kínál a fiatalok számára, így számolnak azzal is, hogy a fiatalok között természetes módon megtörténhetik minden. Ne feledjük el, egyes falvak e kérdésben más és más konvenciót alakítottak ki. (Egy például Szentgericén a falu közvéleménye szerint „erkölcsösnek“ számít az, aki a „nagyszeretőjével“ megkezdí a szexuális életet a házasság előtt. Viszont elítélik az összevissza szerelmet. A széki Kali néni egy kedves „igaz történetében“ mondja el, hogy milyen botrány volt, mert Csillag Sárin a násznagya az esküvőre indulás előtt észrevette, hogy „a ruhája elől erősen kurta“. Nagy volt a botrány, ám a történet poénje szerint a másik két leány, sőt az anya is szintén így ment férjhez, azzal a különbséggel, hogy előre *nem tudódott ki*. Tehát a közvélemény szerint semmi baj, csak ki ne tudódjék.) Nos, Udvarfalván ez nem jelent különösebb problémát. Ennek több oka is van: a bölcs szülők rezignációja, akik a lányuk megváltozott életébe ezt is belekalkulálják. Ime, egy 45 éves aszszony hogyan fejezi ezt ki: „Most nem vesszük azt ügybe, hogy a leány rendes leányul menjen férjhez. Most már nem. Régen az nagy dolog volt, hogy az oltár elé kimondottan leányul menjen, most már nem.“ S mindjárt hozzá is fűzi magyarázatként: „A szülők nem is tudják meg az ilyesmit. Olyan titokba megy, hogy a szülők nem is tudják, észre sem veszik. Most már olyan közömbös, egyforma dolog.“

E „liberális“ felfogásnak más oka is van: éspedig az, hogy ebbe az egy, illetve másfél éves udvarlási időszakba, amelyet a fiatalok kítűznek maguk elé, hogy egymást „megszokják“, a szexuális élet megkezdése is belefér. A falu közvéleménye ugyanis úgy alakult, hogy ha egy fiú otthagyná a lányt ilyen hosszú udvarlás után, amely (mindkettejük részéről) a szándék komolyságát jelenti, akkor a *fiút itélné el, és nem a leányt!* Ez igen fontos szempont. Több olyan esetet is elmesélnek, hogy a lány szülei nem is tudták, de a fiúé igen, és sürgősen megtartották az esküvőt. Ilyen esetben még a szabályos lakodalom is elérhető, kivéve, ha a lány már odaköltözött hamarabb (ezt még szoktattésnek hívják). Három olyan esetet emlegetnek mint elriasztó példát, ahol a férfi nem vette el, hanem otthagya a lányt. Az egyik a régi konvenció szerinti indokkal hagyta ott, több évi udvarlás és együttélés után: „Ha velem ilyen volt, mással is ilyen lehet.“ A falu súlyosan elítélte, még a szülők is. Más esetben a férfi családós volt, így tilos viszonyról volt szó. A falu közvéleménye mindkettőt elítélte: a lányt azért, mert „családot rontott meg“. Végző soron talán a közvélemény nyomására, a szerelem így felbomlott. Egy harmadik esetben túl fiatalokú lány és szintén házas férfi szerelme szolgált beszédtemául.

Ha azonban a gyermekek megszületnek, s ilyen csak három volt az utóbbi 20 esztendőben, a falu semmilyen megbélyegzést nem alkalmaz. Az anyák ma éppen úgy keresnek, mint a férfiak, így felnevelik a gyermekeiket.

A leány tehát férjhez mehet úgy is, hogy gyermeket vár; „Már nem tartják ezt olyan nagy vétéknek, azért, amikor a gyermek megszületik s kiderül, biza pletykálják is. Ez elég nagy szégyen. De aztán csak abbamarad, mert nemcsak egy van ilyen.“ Húzzuk alá az utolsó szavakat: a falu közvéleménye csakis olyan erős nyomásra változhatik meg, mint amilyen az itteni is, hogy a fiatalok *függetlenül élnek*, ezt kiharcolják, így el kell fogadniuk azoknak is, akik ezt egyáltalán nem tartják helyesnek.

Ma már, az állandó változás és átalakulás eme időszakában nincs egységes közvélemény. „Ahány ház, annyi szokás.“ Megosztottság van. Most is akadnak családok, akik nagyon próbálják ügyelni, őrizni a leány „becsületjét“. Egy négygyermekes anya például a családi hagyomány szerint kicsi koruktól úgy nevelte a leányait, hogy még moziba se mentek „kérezés“ nélkül. A szigort az apa képviselte, aki meg is verte a lányát, ha valamilyen veszélyt látott e téren. Vagy egyes lányos házaknál például a szülők elvárják, hogy az udvarló 10-11-kor el-

menjen, s addig le sem feküsznek; más házaknál már a szülők bölcsen úgy huny-
nak szemet, hogy utóvégre fáradtak s lefeküsznek, a fiatalok pedig éjjel 1-ig is
magukra vannak a szép szobában, amit általában nem laknak különben.

„Az udvarfalvi nép nagyon kitanolt lett“

Ezt a kijelentést egy 75 éves öregasszony tette, aki azzal dicsekedett, hogy
8 gyermeket felnevelt, s mindegyiknek szép háza s szép mindene van. Ugyancsak
tőle származik, hogy „a mai nép nem is tudja, milyen jól van“.

Nos, mit is jelent ez a „kitanoltság“? Először nézzük meg: hogyan mondta
ezt, milyen hangsúllyal? Milyen beleérzéssel?

Mert sok mindent jelent ez: jelenti azt, hogy például (most már csak asz-
szonyi vonatkozásban!) a halottat nem illik hangosan siratni, mert a fiatalok
szerint szégyen, ha „ordibálnak“. De az öregek szerint azért csak megérdemel
annyit az a halott! Így tehát a dilemmát egy középkorú asszony az elmúlt esz-
tendőkből a következőképpen oldotta meg: csak nagyon halkan sírt, annyira, hogy
mindenki kivehette azt, hogy: „Jaj, édesanyám! édesanyám! Hát itt hagyott maga
minket!“, s ez ugye dukál egy édesanyának. Viszont a fiatalok is meg lehettek
elégedve: elég halk volt. Ime a hagyományváltás egy mozzanata!

Mit jelent még ez a „kitanoltság“? Jelenti azt is, hogy a középkorú asszony
megmutatja nekem a szűtész ágysterítőt, ami a konyhába szorult ki, s ami közel
harmint esztendő, s mellesleg szólna magamnak kívántam! — s azt mondja:
„Szónék én még ilyet a lányomnak is (aki érettségizett, és most szakmája van
Marosvásárhelyen), de neki nem kell. Mert szégyen az ilyen. Nem vetünk ken-
dert. Csak fődrevalót szövünk (rongyszőnyeget), gyapottat s rongyot. Hát a kony-
hába. Má most a fiataloknak nem nagyon kell csak éppen a konyhába, mert
most nagy szőnyeg van, úgyhogy a már nem nagyon kell. De nekünk vénebbek-
nek biza még jó. Nekünk. De vitt a lányom abból is. Pokrócot sem szövünk. Há
most olyan szépek vannak. 130 lejes. Az eljegyzése és esküvője is hogy volt, még
kapott is. Úgyhogy 8 plédje van. Úgyhogy elég szépen van mindenkiből. Panaszuk
nem lehet. Itt a szövés ki van menve, avval nem foglalkozunk.“

Egy öregasszony pedig elmondotta, nem tudni, sajnálkozva vagy csak tán
megállapításként: „Mi már nem csináljuk az ilyen szövéseket, pedig Harcón, Ma-
darason, Kövesden, Paniton még mind csinálják, s csodálkoznak is rajtuk.“ Miért
nem? A felelet egyértelmű: mert arra sok idő rámeleg, márpedig a mai fiatalok-
nak, de még a középkorúaknak sincs rá idejük, hisz mindnyájan a családon kívüli
pénzkeresők. De talán egyszerűsítjük a kérdést, ha csak ezt látjuk benne, hiszen
az udvarfalvi nép messzemenően híres munkabírásáról, szorgalmáról. Tehát má-
sutt keressük az okot: a „kitanoltságban“. Levedleni azt, ami régi, levetkezni, ott-
hagyni mindent, ami a tegnapi s ami a falura emlékeztet. Még akkor is, ha
ma már a városiak kezdik megbecsülni!

S hogy ez a fontosabb ok, azt többen is különbözőképpen illusztrálták. Far-
kas Emma, a kollektív gazdaság főkönyvelője maga is udvarfalvi s a legrégebb
gárdából való, arról panaszkodott, hogy a városból hazamenő szakmabeliek csú-
folják őt és társait. (Ami egyáltalán nem jelenti azt, hogy lakni nem jó otthon,
hiszen ez mindenféle előnyökkel jár, a kertgazdasággal, a háztájival s az otthon
termelt javakkal!)

De a „kitanoltság“ azt is jelenti, hogy ma már szégyen a lánynak s fiúnak
a „Répába“ menni, a faluvégi dombra, amely még ezelőtt 15 évvel is hagyomá-
nyos találkozóhely volt vasárnapokon a fiatalság számára. Itt együtt énekeltek s
játsoztak „hátusó pár előre“-t meg „künn a farkas, benn a bárány“-t és ehhez
hasonló gyermekes játékokat. Ó, ez most már nem illik. Ehelyett más van: a
mozi!

De jelenti azt is, hogy nincs már fonó és fonóbeli játékok. Még 1960 január-
jában elég szép fonóéletet találtam, magam is részt vettem a farsangosok fogadá-
sában. A Folklor Intézet Archívumában 1960. július 19-én és 1961. januárjában
04111—04129, illetve 05022—05083 leltári számok alatt 62 adatot jegyeztem fel a
farsangi szokások kapcsán. Láttam az izgalmat, amely a fonóbeli asszonyokon
(igaz, akkori öregrendűek és középkorúak, vagy fiatalok!) úrrá lett, amikor a
„kéreztető“ bejelentette a „halált“ vagy a „halált s ördögöt“ vagy akár a „ha-
lottat“. Végighallgattam egy szabályos „temetést“ is, amelyen a merevséget színlelő
„halottat“ csiklandozták, hogy felelevenedjen, s kacagásra bírják; amikor a „pap“
mindenféle trágár búcsúztatót tartott; lakodalmast is tartottak, amelyen minden:
a lakodalmás nép, a menyasszonynak és koszorúslányoknak álcázott férfiak, az
esketés stb. a groteszk jegyében folyt; hallottam valódi „palacsintasütés“-ről meg

„kakascsinálás“-ról is. Végignézhettem a „súlykolás“-t: valóságos teknőben való-
ságos víz és ruha. Sok volt a visítózás és a nevetés.

Persze ezek ma már nincsenek. Az indokok: akkor még voltak olyan régi házak, amelyek földesek voltak, kátránnyal terítették le, s könnyű volt felmosni, mert az ilyesmi piszkolódással járt: 15-20 ember is begyűlt. Az igazi ok azonban nem abban keresendő, hogy ma már csak díszes házak vannak és értékes szőnyegek (ebben is!), hanem főleg abban, hogy valami megváltozott az udvarfalvi közösség lelki mechanizmusában: a régi naiv és a maguk helyén funkciót betöltő szórakozások, amelyekben mindnyájan valamiképpen résztvevők, játékosok voltak, mindinkább kiszorulnak, a modern világ üteme szerint maguk is „fogyasztókká“ válnak. Farsangi játékok helyett mozi néznek. (A „homo ludens“ meghalt, a „homo faber“ egyeduralomra tör.)

Aztán a „kitanoltság“ még azt is jelenti, hogy elmaradnak a „bütüezések“, a farsang megünneplése, az új hagyományok is, amelyek a régi alapján kialakultak már: a gazdaságban ülték meg egymás névnapját, s batyuzással ünnepeltek az asszonyok, lányok. Ez alkalomkor persze sok hiábavalóság folyt, mi tagadás: sok pletyka, megbeszéltek a falu dolgait (a folklór élő forrása!). De mind e hiábavalóságok valamiképpen a lélek szükséges elernyedése, a régi falunak még utolsó ösztönös rezgése, amely a lelki higiéniához, a belső egyensúlyhoz éppen úgy hozzátartozik, mint a munka.

Miért mondom ezt? Mert a régi meghittség helyett valami más kapott helyet. Ezt pedig ugyancsak az udvarfalviak fejezték ki, mégpedig sommásan:

„Versenyeznek. Ez tiszta betegség!“

Pedig ezt hangjában kis keserűséggel egy fiatal lány mondta. Az idén érett-ségizett, s faluját belülről is, de kívülről is látja. Mi ez a „versenyzés“ (talán jobb, ha versengésnek hívjuk)? És miért mondta, hogy tiszta betegség?

Nézzünk csak néhány példát. Már 1958-ban felfigyeltem magam is a versengésnek eme különös, járványszerű betegségére. A *Dolgozó* Nőben megjelent riportomban megírtam, hogy azelőtt két évvel épített házat bontanak le, mert már a tornácos nem elég új. Mert a házak építészeti stílusa rohamosan változik a divat szerint; hogy valaki milyen újat hoz be: a tornácostól a kőtornácos (oszlopos) házon át az üvegerandás lett a divat. Aztán kétszoba-konyhás helyett a kétszoba-konyhás, fürdőszobás. Később már a háromszobás. A kapu először még szép faragásos, aztán már cement és kő (mivel szebb?!), a régi faragást valamilyen öntött figurával helyettesítik; később a kapu vasrácsos lett. Ma már igazi divat a berakásos kapu, és így tovább.

De én most az asszonyokkal foglalkozom. Így hát írjam meg, hogy a kelen-ge hogyan „fejlődött“ az évek során: az egy paplantól, a két terítőtől eljutottak a három, sőt négy paplanig. A gyapjúpaplantól a pihepaplanig, az egyszínűtől a két oldalán más-más színű selyem paplanig. Aztán a rongyszőnyeget felváltotta a városi spárgaszőnyeg, de újabban a perzsaszőnyeg járja. S ha azelőtt néhány évvel elég volt 2-3 rendbéli ágyneműt vinni, ma már 5-6 rendbéli illendő. Eddig a „rekord“, míg meg nem döntik: 52 abrosz (minden hétre egy!); 3-4 paplanra mindenkinek 5-5 rend huzat; 15 házi ruha. Az 5000 lejes bútortól eljutottak a 15 ezer lejesig: „Megszőlják, aki nem tudja megvenni.“

Aztán: a lakodalomban valamikor jó volt, ha 5000 lej gyűlt össze ajándékba az 50-60 pártól. Ma már a 100-200 pártól 30 000 is begyűl. Valamikor szép ajándék volt az új fazék, később a villanyvasaló, ma a közeli rokon jégszekrényt is vehet. Valamikor a fiatal új lakrészt a családi lakásban, ma új ház várja, külön telken. S a vőlegény nemcsak új házat visz kelengyeként, de ha szerencsés, esetleg autó árát csekkben. (Esetleg az egyetlen lány apja adja nászajándékba vejének.)

Az állandóan növekvő igényeknek nincs se vége, se hossza, hiszen elég, ha csak egyetlenegy elkezd, valami újat hoz be, s máris mindenki utánozni akarja: senki ne előzhesse meg. Ez a szinte járványszerű és hivalkodó újítási vágyás, elsőnek lenni mindenben, érdekesen ellentétben van a régi felfogással, amikor a konvencionálisat szentté avató közösségi normából kitörni szentségtörés, megvetendő, sőt erkölcstelen volt. Azonban az egyéni, de a közösségi lélek természetes törvényszerűsége is, hogy az ősi tendenciát egy ezzel szélsőségesen új váltja fel, mintegy kompenzálva a régét. Az élet dinamikája ez! A szokásaiból kivetkőző paraszt mindent elvet, ami régi volt, s állandóan bizonyítani akar. Bizony, a fűrésztövizzel néha a gyermeket is kiöntjük.

A jómód nem minden!

Ezt a címet adtam 1958-ban a *Dolgozó Nőben* megjelent riportomnak, amikor ezek a jelenségek már felütötték fejüket, s azóta még nagyobb méreteket öltöttek. Mert ha régen „nemzetségek“ voltak, sokföldűek és lenézett szegények, nos, most új „rangkórság“ van kialakulóban. Ennek fokmérője pedig a pénz. S hogy emögött hogyan húzódik meg az igénytelenség, azt is néhány szemléltető példán mérhetjük le.

Éppen az említett riportomban írtam meg: valaki zongorát vásárolt. Mikor megkérdeztem, mi okból, tán gyermeke tanul zongorázni? A felelet meglepő volt: „Legyen nekünk is! Már háromnak van a faluban.“ Tehát legyen! A zongora már a rang mérőjévé vált. A javak formális birtoklására más példa: ma már kötelező a két, sőt három szoba. Ennek ellenére a család továbbra is egyetlen szobában lakik, szülők és gyermekek. A többi dísznek van, nagy alkalmakkor — lakodalom, keresztelő, a legény látogatása — veszik csak igénybe.

Ugyanakkor azt is megírtam, hogy a házban nem jutott pénz egyetlen könyvre sem, nemhogy családi könyvtárra. Pedig hát a könyv nem kerül sok pénzbe. Mikor erről érdeklődtem, a ház asszonya azt felelte: Nincs idő olvasni. Dolgozni kell, különben nincs semmi! S ha már itt tartunk, említsük meg a kulturális igénytelenség más szomorú és elgondolkoztató példáit is: a könyvtár száználmas állapotban van. Az udvarfalvi könyvtárat, amely elég gyenge volt amúgy is, most a szentannaiba olvasztották be. A kölcsönkönyvtárról sem mondhatunk semmi jót. Székely Anna tanító, könyvtáros megmutatja az udvarfalvi olvasók kartotékjait. Tanulságos számbavétel: az 57 olvasóból 27 nő. Ebből egyetlen van, a falu egészségügyi védőnője, aki 32 könyvet olvasott az elmúlt év folyamán. Két 20 és 30 év közötti fiatalasszony 9-9 könyvet olvasott. A többi 3-at, 4-et. Ezek a jó olvasók. Ezután már csak egy könyvet tüntet fel a kartoték. Ehhez számítsuk hozzá, hogy nem azért, mert otthon házikönyvtár van!

„A kulturális igények nem nagyok“ — mondja Székely György tanító, a falu művelődési otthonának igazgatója. Nem jártnak újságot, sajnálják rá a pénzt. A tanítók állandó küzdelmének köszönhető, hogy gyermekeik végül is előfizetnek a *Napsugárra*, pedig a legjobb írók és költők irnak bele, színvonalas irodalmat kapnának kezükbe. Azonban, miként az egyik fiatal anya mondta: „Nincs idejük a gyermekeknek ilyesmire. A leckét kell tanulniuk.“ Igen, a leckét: ez az alapja a jövőző szakmának s persze a megélhetésnek.

Udvarfalván tehát gyakran a látszatoknak áldoznak. Másként mivel volna magyarázható, hogy ahol mindenre jut, éppen az étkezésre ne futná. A főzési repertoár semmit sem bővült. Most is a hagyományos étkezési mód járja: délben paszulyleves, lucskoskáposzta, krumpligulyás, szigorúan a hagyományos egyfogásos ebéd. Persze más, ha lakodalom, keresztelő vagy névnap van. Akkor aztán kitesznek magukért. Ez ugyanis már rangot jelent!

Befejezésként

E szociográfiai jegyzetek nem akarnak mást, csak biztatást azok számára, akik mint a falu nevelői bizonyára eddig is feljegyezték falujuk fejlődésének érdekes adatait. S akik talán jobban és különben fel tudják mérni a mai asszony útját az elmúlt 30 évben. Csupán a jeget akartam megtörni. S ha nem törekedtem teljességre, ez azért volt, mert csak kérdést akartam felvetni. A népi valóság, ne feledjük, rendkívül színes, sokarcú. Itt csak egy bizonyos falutípust mutattam be. Több falu asszonyai helyzetének felmérése alakíthatja ki a fejlődés valószínű útjait.

Nagy Olga